DG Edukacja i Kultura

EURYDICE

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Nowości Wydawnicze Sieci Eurydice

Nr 17
maj 2010

Szkolnictwo wyższe w Europie 2010: wpływ Procesu Bolońskiego. Seria FOCUS.

Nowy raport opracowany przez sieć Eurydice dla Komisji Europejskiej ukazuje postępy poczynione w zakresie reformowania szkolnictwa wyższego w 46 krajach biorących udział w Procesie Bolońskim. Raport został opracowany w oparciu o informacje krajowe, które następnie zaprezentowano w ujęciu porównawczym.

Oficjalna inauguracja europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego w 2010 r. uwidoczniła ogromne zmiany w strukturach szkolnictwa wyższego w całej Europie, które wpisują się w realizację założeń Procesu Bolońskiego. Jednym z najbardziej wyraźnych zjawisk minionej dekady jest widoczny wzrost znaczenia zewnętrznego zapewniania jakości w szkolnictwie wyższym.

Sektor europejskiego szkolnictwa wyższego podlega procesowi dynamicznych zmian i, co za tym idzie, musi sprostać coraz to nowym, pojawiającym się nieuchronnie wyzwaniom. Szczególnie wyższa niż kiedykolwiek liczba studentów, wciąż utrzymująca się stagnacja w zakresie finansowania i konieczność wprowadzania reform powodują dodatkowe obciążenie tego sektora. Dlatego też potrzeba intensywniejszej współpracy na poziomie europejskim staje się coraz bardziej paląca, zwłaszcza że udoskonalone mechanizmy monitorowania okazują się konieczne do oceny wpływu przeprowadzanych reform.

STRUKTURA TRZYSTOPNIOWA W ROKU 1999 I 2009

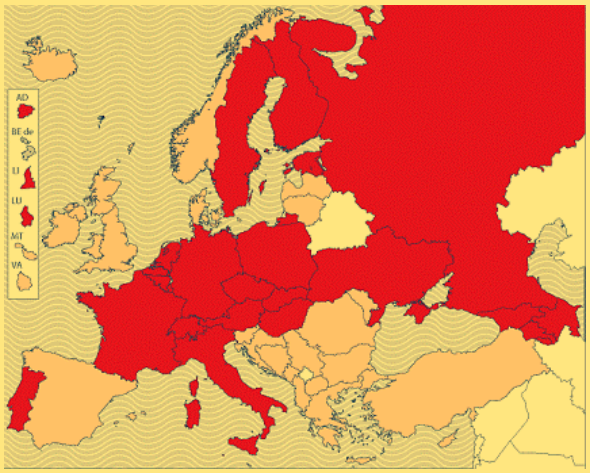

Struktura trzystopniowa wprowadzona po 1999 r.

Struktura trzystopniowa wprowadzona przed końcem 1999 r.

Brak struktury trzystopniowej

Źródło: Eurydice.

Powszechne wdrożenie struktury licencjat-magister

Na obecnym etapie wdrażania Procesu Bolońskiego struktura trzystopniowa teoretycznie obowiązuje we wszystkich krajach, na większości uczelni i kierunków studiów. Istnieją jednak kierunki, takie jak np. medycyna czy pokrewne, które pozostają poza tą strukturą niemal we wszystkich krajach.

Jeśli chodzi o kombinację studiów pierwszego i drugiego stopnia, dominuje model 180 + 120 punktów ECTS. Jest to model dominujący w 19 krajach oraz najczęściej stosowany w kolejnych 17 krajach, w których nie ustalono jednego obowiązującego modelu.

STRUKTURA BOLOŃSKA – NAJCZĘŚCIEJ STOSOWANE MODELE W KRAJACH BIORĄCYCH UDZIAŁ W PROCESIE BOLOŃSKIM, 2009/10

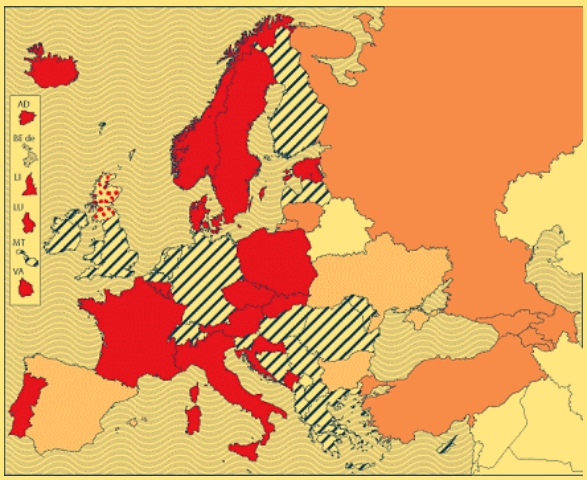

Model 180 + 120 punktów ECTS (3+2 lata studiów)

Model 240 + 120 punktów ECTS (4+2 lata studiów)

Model 240 + 90 punktów ECTS (4+1,5 roku studiów)

Model 240 + 60 punktów ECTS (4+1 rok studiów)

Brak dominującego modelu

Nie dotyczy

Źródło: Eurydice.

Kształcenie zawodowe w ramach szkolnictwa wyższego w Procesie Bolońskim

Włączenie kształcenia zawodowego do Procesu Bolońskiego spowodowało pewien zamęt i rozbieżności wśród krajów w nim uczestniczących. Ich źródłem jest niejednoznaczność pojęcia „zawodowy" w kontekście szkolnictwa wyższego i jego różne rozumienie w poszczególnych krajach Europy. Wskutek tego w niektórych krajach zacierają się granice między kierunkami akademickimi i zawodowymi, zwłaszcza w świetle obecnej w sektorze szkolnictwa wyższego tendencji do zwracania większej uwagi na kwestie związane z możliwościami zatrudnienia i zapewnianiem kształcenia zgodnego z potrzebami rynku pracy.

Narzędzia Procesu Bolońskiego: Europejski System Transferu i Akumulacji Punktów (ECTS) i suplement do dyplomu

Dwa elementy z dawno skompletowanego „zestawu bolońskiego" to Europejski System Transferu i Akumulacji Punktów (ECTS) i suplement do dyplomu. ECTS jest systemem transferu i akumulacji punktów, pierwotnie opracowanym w celu ułatwienia mobilności w ramach programu Erasmus, stworzonym w oparciu o nakład pracy studentów wymagany do osiągnięcia zdefiniowanych efektów kształcenia. Suplement do dyplomu jest dokumentem dołączanym do dyplomu ukończenia studiów, opisującym typ i poziom kształcenia, treści nauczania i status ukończonych studiów.

Przeważająca większość krajów (36 systemów szkolnictwa wyższego) całkowicie wdrożyła oba narzędzia. W 11 krajach, w których wdrożono tylko jedno z narzędzi, to ECTS jest tym, które zwykle pozostaje w tyle.

POZIOM WDROŻENIA ECTS I SUPLEMENTU DO DYPLOMU, 2009/10

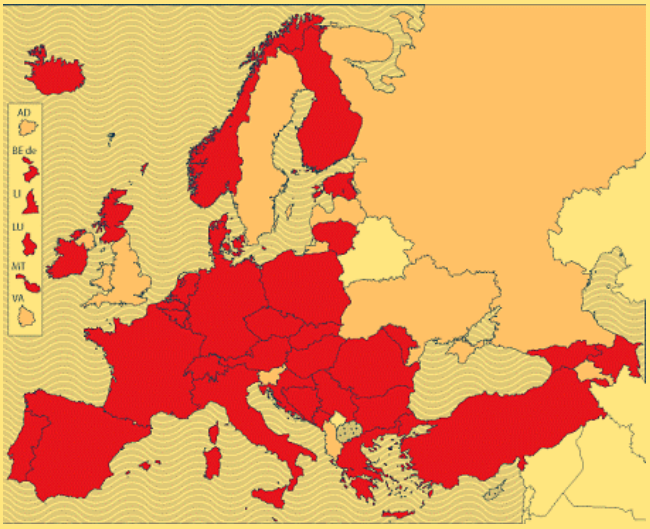

- ECTS w pełni wdrożony i suplement do dyplomu wydawany nieodpłatnie
- Albo ECTS wdrożony w pełni albo suplement do dyplomu wydawany nieodpłatnie
- Nie wdrożono w pełni ECTS, ani nie wydaje się suplementu do dyplomu nieodpłatnie

Źródło: Eurydice

Krajowe Ramy Kwalifikacji

Trzecim narzędziem wprowadzanym i rozwijanym w Procesie Bolońskim są Krajowe Ramy Kwalifikacji. Jest to narzędzie stosowane do opisu różnic między kwalifikacjami na wszystkich stopniach i poziomach edukacji. Osiem systemów szkolnictwa wyższego posiada obecnie w pełni wdrożony system opisu kwalifikacji na poziomie krajowym (łącznie z certyfikacją), a 11 kolejnych krajów jest bardzo zaawansowanych w tym procesie. Pozostałe kraje znajdują się wciąż w przygotowawczej fazie definiowania celów i struktury systemu opisu krajowych kwalifikacji. Na pierwszy rzut oka sytuacja nie wygląda obiecująco, choć już od czasu spotkania ministrów ds. szkolnictwa wyższego w Leuven/ Louvain-la-Neuve w 2009 r., Dania i Malta zdążyły wprowadzić certyfikację swoich krajowych kwalifikacji, a kilka krajów poczyniło znaczny postęp w tworzeniu krajowych ram.

Zapewnianie jakości

Wzrost znaczenia zewnętrznego zapewniania jakości w szkolnictwie wyższym jest jedną z istotnych cech dekady reform bolońskich. Przykładem europejskiej współpracy w dziedzinie zapewniania jakości jest przyjęcie europejskich norm i wytycznych dotyczących zapewniania jakości w europejskim obszarze szkolnictwa wyższego i utworzenie Europejskiego Rejestru Zapewniania Jakości (European Quality Assurance Register - EQAR), w którym znajduje się obecnie 17 agencji ds. zapewniania jakości.

W większości krajów europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego zapewnianie jakości polega na przyznawaniu akredytacji, czyli zapewnianiu, że szkoły wyższe bądź kierunki studiów działają według określonych progowych standardów jakości. W nielicznych krajach zapewnianie jakości nie zakłada udzielania akredytacji i jest wyłącznie zorientowane na doskonalenie działalności szkół wyższych.

ZAPEWNIANIE JAKOŚCI W SZKOLNICTWIE WYŻSZYM I JEGO FUNKCJE, 2009/10

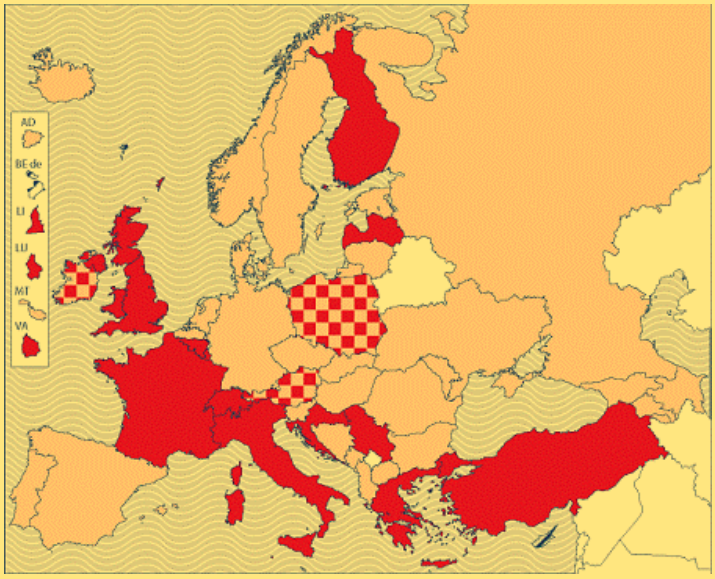

Doradcza: zorientowana na poprawę/doskonalenie

Kontrolna: przyznawanie akredytacji szkołom wyższym lub/i kierunkom studiów

Agencja ds. zapewniania jakości powołana, choć nie rozpoczęła jeszcze działalności

Brak agencji ds. zapewniania jakości

Źródło: Eurydice.

Mobilność studentów

Mobilność studentów była od początku jednym z głównych celów Procesu Bolońskiego. Wysiłki ostatniej dekady zmierzały konsekwentnie w kierunku promocji mobilności. Mimo to temat mobilności wciąż nie jest podejmowany w sposób wystarczający na poziomie krajowym i brakuje pełnej informacji o realiach mobilności w krajach Europy.

Polityka europejska i rozwój programów wspólnotowych przyczyniły się do przyspieszenia działań w zakresie mobilności na poziomie krajowym. Większość krajów stosuje rozwiązania finansowe wspierające mobilność, lecz nierówności ekonomiczne w obrębie krajów europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego są przyczyną problemów mniej zamożnych krajów i obywateli. Mimo iż na spotkaniu ministrów ds. szkolnictwa wyższego ustalono, że docelowy procent absolwentów korzystających z mobilności w okresie studiów powinien wynieść 20% do roku 2020, tylko nieliczne kraje włączyły ten postulat do swoich narodowych strategii w zakresie szkolnictwa wyższego.

Wymiar społeczny i uczenie się przez całe życie w szkolnictwie wyższym

Wymiar społeczny w sektorze szkolnictwa wyższego stanowi poważne wyzwanie dla europejskiej współpracy, zwłaszcza że zagadnienie to jest tak różnie rozumiane w poszczególnych krajach. Do tej pory bardzo nielicznym krajom udało się włączyć do swojej polityki w zakresie szkolnictwa wyższego podjęte w Procesie Bolońskim zobowiązania do zwiększenia udziału w szkolnictwie wyższym grup defaworyzowanych, tak by w efekcie przekrój społeczny studentów w danym kraju odzwierciedlał przekrój społeczny całego społeczeństwa.

Również pojęcie „uczenie się przez całe życie" jest wciąż rozumiane w różny sposób w krajach europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego. Choć uczenie się przez całe życie stało się misją instytucji szkolnictwa wyższego w trakcie dekady reform bolońskich, rzadko stanowi ono główne wyzwanie krajowej polityki w zakresie szkolnictwa wyższego. Informacje nt uczenia się przez całe życie są trudno dostępne, częściowo ze względu na brak jasności co do znaczenia samego pojęcia, a częściowo ze względu na występowanie różnych źródeł jego finansowania. W krajach, w których wiadomo, jaki jest udział środków publicznych w finansowaniu uczenia się przez całe życie, okazuje się, że jest on zwykle relatywie niski.

Wpływ kryzysu ekonomicznego

W trakcie dekady reform bolońskich zwiększyło się ogólne finansowanie sektora szkolnictwa wyższego. Pierwsze reakcje na kryzys przybrały jednak bardzo różny kształt w krajach Europy – od zwiększenia inwestycji w szkolnictwie wyższym po drastyczne cięcia w wydatkach na ten sektor. Trudno w tej chwili jeszcze ocenić wpływ tych działań na europejski obszar szkolnictwa wyższego.

Kryzys ekonomiczny miał również wpływ na liczbę studentów, kadrę dydaktyczną i kwestie infrastruktury oraz na dalszy rozwój uczenia się przez całe życie. Charakter tego wpływu nie był jednorodny we wszystkich krajach. W swojej reakcji na kryzys, rządy krajów Europy pokazały, że są świadome znaczenia sektora szkolnictwa wyższego dla swoich społeczeństw i nie ograniczyły wsparcia dla studentów, ani nie zmniejszyły naboru na studia. Jednak wpływ kryzysu na szkolnictwo wyższe wymagać będzie dokładniejszego monitorowania.

ZMIANY W FINANSOWANIU SZKOLNICTWA WYŻSZEGO OD 2008/09 DO 2009/10

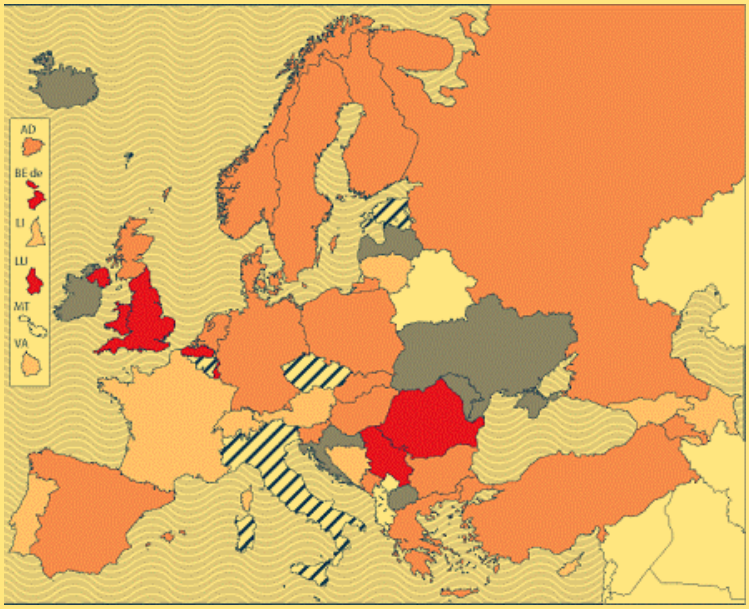

- Brak zmian w finansowaniu
- Wzrost finansowania o 0-5%
- Wzrost finansowania o 5% lub więcej
- Zmniejszenie finansowania o ponad 5%
- Zmniejszenie finansowania o 0-5%
- Brak danych

Źródło: Eurydice

Focus on Higher Education in Europe 2010: The impact of the Bologna Process
(Szkolnictwo wyższe w Europie 2010: wpływ Procesu Bolońskiego. Seria FOCUS.)

Data publikacji: marzec 2010

Publikacja jest dostępna w języku angielskim na stronie internetowej Eurydice
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/122EN.pdf

EURYDICE, Sieć Informacji o Edukacji w Europie, istnieje od 1980 roku. Sieć składa się z biur krajowych utworzonych przez ministerstwa edukacji poszczególnych krajów i z biura europejskiego (EACEA P9) utworzonego przez Komisję Europejską (Dyrekcja Generalna ds. Edukacji i Kultury). EURYDICE, pracując dla twórców polityki edukacyjnej i świata edukacji, przygotowuje i publikuje opisowe analizy systemów edukacji, studia porównawcze na tematy będące przedmiotem zainteresowania Unii Europejskiej i wskaźniki dotyczące różnych poziomów edukacji.

Polskie Biuro Eurydice, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji ul. Mokotowska 43, 00-551 Warszawa, tel.: (22) 46-31-370, e-mail: eurydice@frse.org.pl, www.eurydcie.org.pl